

ordine juris, aut religiosæ disciplinæ; sed de percussione temere, vel injuriose facta ad terrorem, ut etiam ibi Glossa animadvertit; in priori vero Decreto generalior videtur esse sermo. Unde Glossa ibi advertit, prohiberi Episcopum verberare aliquem suis manibus, non vero per alium, quod necesse est intelligi de verberatione justa; nam injusta tam per se, quam per alium prohibita est. Juxta quam expositionem, cum pro ratione ibi redditur, *quia hoc a sacerdote alienum esse debet*, vel ibi sacerdos quasi per antonomasiam sumitur pro Pontifice, et quasi Principe in illo ordine; vel sensus est, actionem verberandi ex suo genere esse quodammodo alienam a dignitate sacerdotali, et ita non expedire, ut ab Episcopo propriis manibus exerceatur, etiamsi justa sit. Episcopus ergo non solum non tenetur, verum etiam non debet clericum sibi subditum propriis manibus verberare; quanquam si id faciat, concurrentibus aliis justitiæ conditionibus, non incurret in hunc canonem, imo nec graviter peccabit, secluso scandalo, quia neque est illa actio intrinsece mala, neque positivo jure sufficienter facta reperitur. Nam ex illo cap. Non liceat, non satis colligitur, et verba illius non indicant gravem obligationem.

46. *Quid de aliis inferioribus Prælati.* — A minoribus autem Prælati, seu superioribus Ecclesiasticis, etiamsi regulares non sint, communiter Doctores asserunt, servandam esse regulam in dicto cap. Universitatis, regularibus præscriptam, nimirum ut si necessitas non urget, per se, et non per alium, clericum sibi subditum verberent. Ita Panormitanus, Navarrus, et alii, qui tamen nullam probationem adducunt præter dictum cap. Universitatis, quod certe id non satis probat, ut ratio superius facta, et dissimilitudo status, et rationis in clerico seculari, vel regulari, id ostendere videtur. Accidit, quod nullibi videtur usu receptum inter seculares clericos, quod superiores, etiam non Episcopi, suis manibus verberent clericos sibi subditos; quamobrem non censeo esse ad hoc obligandos. Distinguendæ tamen sunt in illo cap. Universitatis, duæ partes: una est, ut Abbates per se verberent subditos; alia est, ut si propter necessitatem per alios id faciant, illi sint clerici, non laici. Quoad hanc ergo secundam partem comprehendere censeo etiam seculares clericos, imo etiam Episcopos, quia illa non est adjecta in specialem favorem regularium, sed simpliciter in favo-

rem Ecclesiasticarum personarum, et ob decentiam clericalis status; quare licet ibi sit sermo in speciali de regularibus, illud est quasi materiale exemplum; ideoque formalis ratio illius privilegii attendenda est, et in favore clericalis status amplianda. At vero prior pars non ita spectat ad favorem, vel decentiam clericorum, sed pertinere potius videtur ad specialem modum regularis disciplinæ, ut dicebam; et ideo non videtur extendenda ad seculares Prælatos etiam inferiores Episcopis. Quin potius opinor, etiam Abbates, seu Prælatos regulares non ita obligari, et cum tanto rigore ad castigandos personaliter suos subditos per seipsos, ut si id faciant per alios monachos etiam sine necessitate gravi, aut mortaliter peccent, aut hanc censuram incurrant, quia ille defectus non est in substantia actionis; supponimus enim, illam esse correctionem justam; sed est in quodam modo, seu ordine accidentali; et ideo neque est contra substantiam hujus canonis, ut propterea censura incurratur; neque etiam est res adeo gravis, ut ad peccatum mortale sufficere videatur.

47. *Secundum exemplum de iudice seculari clericum in crimine inventum capiente.* — Aliud exemplum annexum præcedenti est, si secularis iudex clericum in crimine inventum capiat, ac detineat in casibus, et modo a jure sibi permissis; nam tunc etiam illa actio non fit suggerente diabolo, nec censetur manus violenta, cum sit justa. Ac propterea si iudex laicus jussu Ecclesiastici clericum capiat, et in carcerem includat, non agit contra hunc canonem, cap. Si Clericus, de Sent. excomm., in 6. Idemque erit, quando, licet non antecesserit expresse mandatum Ecclesiastici Prælati, præcedit saltem interpretativa voluntas, et necessitas moralis exercendi talem actum, non expectata alia facultate, cum proposito tamen remittendi quam primum clericum ad suum superiorem, ut supra tactum est. Atque huc spectat concessio facta in cap. Ubi periculum, § Præterea, de Elect., in 6, ubi quibusdam Rectoribus, et officialibus conceditur facultas arctandi, et detinendi Cardinales in conclavi usque ad electionem Pontificis. In his ergo, et similibus casibus non censetur iudex secularis jurisdictionem usurpare, sed potius justum ministerium Ecclesiastico iudici exhibere; et ideo non est cur incurrat in hunc canonem. Debet tamen justum modum servare, nimirum ut non majorem vim inferat

ad tenendum clericum, quam moraliter necessaria sit; nam quidquid in hoc exceditur, temerarium est, et injuriosum; ideoque non excusabitur a transgressione canonis, argum. dict. capit. Si clericos, ubi Glossa, verbo *Excedatur*, id notat. Additur præterea in eodem textu, si clericus det cautionem fidejussoriam de parendo juri, non esse violenter detinendum, nisi vel delicti enormitas, vel alia rationabilis causa id postulet, quod observandum est.

48. *Tertium exemplum de præceptore, hero, patre.* — Tertium exemplum est de præceptore, qui disciplinæ causa clericum verberat; et idem est de patre, hero, et similibus. Ita habetur in cap. 4 de Sent. excomm., ubi ratio redditur, quia talis manus injectio non potest dici violenta. Idem in cap. Cum voluntate, eodem titulo, § Si quis vero, ubi extensio fit ad omnes, qui ratione officii, prælationis, aut magisterii, aut etiam ob seniore ætatem, vel ob propinquitatem in aliquo gradu, vel denique, quia sunt superiores in tali familia, alios castigant. Est tamen notanda differentia; nam iis, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, aut senioribus clericis, qui zelo devotionis hoc faciunt, solum conceditur, ut possint hanc exercere correctionem circa pueros, vel juvenes in minoribus constitutos turbantes divinum officium. Itaque non in quolibet delicto, sed in illo peculiari casu id concedi videtur, non tam in castigationem culpæ, quam ob quietem Ecclesiæ, et reverentiam divini officii. Et simile exemplum est in cap. Veniens, eodem titulo, ubi clericus per vim ejiciens ab Ecclesia monialem, quæ officium Ecclesiasticum perturbabat, dicitur non incurrisse hunc canonem, quia non injuriæ causa, sed ut quiete posset Ecclesia divino officio vacare id fecerat. At vero magister, seu præceptor pro ratione sui muneris majorem videtur habere facultatem, dummodo intuitu disciplinæ, vel correctionis id faciat, ut dicitur in dicto c. 4, ubi nulla fit limitatio ad clericum constitutum in minoribus ordinibus. Et ideo immerito aliqui addunt illam, quia in dicto cap. Cum voluntate, habetur. Quod ibi sentiunt Glossa, et Abbas; tamen ille textus quoad hanc limitationem non loquitur nisi in priori casu, in quo fit correctio pueris, ut ita dicam, accomodata, et ita de illis ibi fit expressa mentio, quia illud genus correctionis non potest habere locum in hominibus majoris ætatis (quales sunt omnes ordinati in sacris) sine

graviori indecentia, et læsione ordinis; unde in aliis casibus de magistro, vel Prælato, tacet omnino de ordinibus, et simpliciter nominat subditos, et scholares, quando correctionis causa percutiuntur; et eodem modo est sermo in dicto cap. 4. Quare, non dubito, quin comprehendantur clerici etiam in sacris constituti, quod tenet Angelus, verbo *Excommunicatio*, 5; Sylvester, verbo *Excommunicatio*, 6; Navarrus, cap. 27, num. 84. Et patet etiam, quia ibi æquiparantur quoad hoc Prælati et magister; at constat, Prælatum posse castigare clericum etiam in sacris constitutum.

49. *Qualis castigatio his personis permittatur.* — *Objectioni occurritur.* — *Cap. Universitatis, et cap. Cum voluntate, conciliantur.* — Additur vero in dicto cap. Cum voluntate, verbum illud, *leviter percusserit*; itaque requiritur, ut percussio levis sit. Unde statim oritur quæstio, quænam percussio in proposito dicenda sit levis vel gravis. Existimo tamen quantitatem hanc non esse absolutam, sed respectivam, id est, proportionatam muneri ejus, qui castigat, et personæ, quæ castigatur, et fini, scilicet disciplinæ et paternæ correctioni, ut in dicto cap. 4 significatur. Et hoc etiam sensit Navarrus, dum dicit, castigationem hanc debere esse moderatam *juxta suum propositum*; et hoc jus existimo habere etiam parentem in filium clericum etiam in sacris constitutum, et patrem familias in sibi subjectos, ex dicto cap. Cum voluntate, ut etiam Navarrus notavit dicens, hoc esse verum de rigore juris, nullamque rationem in contrarium cogere. Sed objicit Panormitanus cap. Universitatis, de Sent. excomm., ubi Prælati percussus subditum per laicum etiam castigationis causa, incurrere dicitur in hunc canonem; ergo a fortiori pater, cum sit laicus, si manus injiciat in filium ordinatum in sacris, incidet in hunc canonem ob temerariam castigationem. Et eadem objectio procedit de magistro, si laicus sit. Sed hæc objectio si sit efficax, non solum de clerico ordinato in sacris, sed simpliciter de omni clerico concludit, quia dictum cap. Universitatis, absolute de omni clerico loquitur, ejusque decisio etiam de inferioribus clericis vera est, ut ex superioribus dictis constat. Igitur conciliandi sunt illi textus, ut in cap. Cum voluntate, sit sermo de levi, et moderata percussione, et privata, ac paternæ castigatione; in cap. autem Universitatis, de juridica pœna magis rigorosa. et

gravi, quæ non solum fit ad privatam castigationem, sed etiam ad aliorum correctionem et terrorem. Vel certe (et fortasse utrumque simul verum est) in dicto cap. Universitatis, sermo est de laicis non habentibus peculiarem facultatem, et jus in ipsis decretis approbatum, quales sunt illi, de quibus loquitur cap. Cum voluntate.

50. *Aliud exemplum de percutiente clericum per jocum.* — Tandem ad hoc caput revocantur multa alia exempla, seu rationes excusandi ab hac censura, quas latissime enumerat Turrecremata in dicto cap. Si quis suadente, et Richardus, in 4, dist. 48, art. 44, quæst. 5, et D. Antoninus, et Navarrus, locis citatis, et alii Summistæ communiter. Sed si attente considerentur quæ diximus, sub illis omnes comprehenduntur; ut, v. gr., si joci causa, et ludendo inter se aliquis percutiat clericum, excusatur, quia illa non est actio injuriosa, nec sacrilega, et ita non est violenta manuum injectio, cap. 4 de Sent. excom.; est autem ibi sermo de clericis inter se ludentibus, non de laico ludente cum clerico; tamen ratio æque in illo procedit, et ideo etiam illius juris dispositio, ut prædicti auctores sentiunt. Ponderanda vero est illa particula textus, *Dummodo non fiat ex odio, vel indignatione*; posset enim interdum exterius fieri per jocum, et in re ipsa fieri propter odium seu vindictam; et tunc non excusatur quis a censura, quia non excusatur ab injusta, et sacrilega percussione. Item contingit actionem inchoari per jocum et ludum, in progressu autem per indignationem consummari; et tunc jam cessat excusatio, ut ex dicto verbo textus patet. In quo non distinguitur, an illa indignatio sit præconcepta, et antiqua, vel occasione ipsius ludi exorta; nam hæc est utriusque ratio, quia jam actio inchoatur ludica, et fit criminosa. Necessarium est tamen, ut talis actio non sit adeo subita, ut ex subreptione fiat absque deliberatione, quæ ad peccandum mortaliter sufficiat, ut notavit Richardus supra; et est clarum ex principio posito, quod censura hæc non incurritur nisi propter peccatum mortale. Item quia absque deliberatione non potest esse contumacia propria; nec tunc ille potest dici operari *suadente diabolo*, cum naturali potius modo, quam libero operetur, et eadem ratione excusabitur aliquis, quoties ita operatus fuerit ex passione, vel furore, ut prudenter censeatur excusari a culpa mortali.

51. *Excusatur a censura canonis, qui clericum probabiliter talem ignoratum percutit.* — *Sylvester, Excommunicat., 6, num. 6.* — Eademque ratio est de illo, qui per ignorantiam probabilem clericatus, in personam clerici violenter manus injicit; nam illa etiam ignorantia excusat a mortali culpa in transgressione illius canonis commissa; et ideo etiam excusat a censura, prout cavetur in cap. Si vero, 2, de Sent. excomm. Addit vero Sylvester limitationem, nisi ille, qui sic percutit clericum, det operam rei illicitæ, quia tunc putat non excusari. Sed ut recte dicit Navarrus, illa limitatio absque idonea ratione, vel textu addita est, quia etiamsi talis actio alioqui sit injusta percussio, aut mutilatio, aut occisio hominis, si tamen quoad circumstantiam personæ percussæ, scilicet quod clericus sit, procedit ex tali ignorantia, quæ excusat a malitia sacrilegii, non incurritur hæc censura, quia non violatur canon ille, in quo sola sacrilega percussio, quæ voluntarie circa clericum versatur, ibi puniatur. Idem ergo erit, sive rixa, vel occasio percutiendi orta sit ex opere licito, sive illicito, dummodo qualitas, seu modus ignorantie sufficienter probabilis sit.

52. Dices: ergo si quis probabiliter existimans se percutere Joannem laicum, percutiat Petrum clericum, non incurret hanc canonem, quod videtur absurdum, cum illa excusatio iniquissima sit. Respondetur, concedendo sequelam cum Joanne de Lignano, et aliis, quidquid Sylvester oppositum sentiat. Intelligendum vero est, dummodo sufficientem diligentiam adhibeat, ita ut ei non imputetur talis error, seu ignorantia personæ. Nam si quis ex affectu occidendi Joannem inimicum, temere, et sine sufficienti certitudine quod ille sit, et non alius, in eum irruat, qui apparet esse Joannes, non excusabitur a culpa sacrilegii, et consequenter nec a censura. Secus vero si diligentia fuit sufficiens, quia excusat a speciali malitia, et a contumacia contra Ecclesiasticum præceptum, ac proinde a censura. Atque hæc sententia communis est, ut tradit et sequitur Covarr., in cap. Alma mater, 4 part., § 10, num. 45, qui tamen limitationem addit tam in hoc, quam in præcedenti casu, videlicet, nisi ille, qui operatur ex tali ignorantia probabilis, ita sit animo affectus, quod nihilominus illum percuteret, etiamsi sciret esse clericum; quam putat esse doctrinam D. Thom., 1. 2, q. 76, art. 4. Verumtamen supra in priori parte de

censuris in communi satis fuisse ostendi, hanc ignorantiam, quam D. Thom. concomitantem appellat, ut sic neque excusare, neque accusare, quæ est sancti Doctoris mens, tum citato loco, tum etiam quæst. 6, art. 8. Cujus ratio est, quia ille pravus animus non influit in actum; et ideo, si illo non obstante, actio procedit ex ignorantia probabili, excusatur a censura; ideoque illud c. Si vero, indistincte et sine restrictione loquitur.

53. *An qui putans se occidere clericum occidit laicum, hanc censuram incurrat.* — *Glossæ dictum exponitur.* — Sed quid si e contrario aliquis volens occidere hunc, quem putat esse Petrum clericum, Joannem laicum occidat? numquid incidit in hunc canonem? Non enim defuerunt, qui id affirmarent, Sylvesterque, et Covarruias attribuunt hanc opinionem Glossæ in dicto cap. Si vero, verb. *Ignoraverit.* Sed est falsa sententia, ut bene ipsi docent, quia licet ille animo et intentione peccaverit, tamen re ipsa non percussit clericum; ad incurrandam autem censuram non sufficit interior malitia, nisi exterius consummetur in illa specie, quæ necessaria est ad talem censuram; in præsentem autem, licet consummetur externum peccatum in specie homicidii, non tamen in specie sacrilegii. Et confirmatur; nam si quis projiciat sagittam in verum clericum animo interficiendi illum, et manus aberret, ita ut illum non attingat, non incurrit censuram, ob defectum exterioris actus, seu effectus, juxta omnium sententiam; ergo quamvis sagitta aberrans laicum interficiat, non propterea incurretur hæc censura, quia propter illud delictum non est imposita censura. Nec obstat Glossa citata; nam illa non dicit, eum, qui percutit laicum, existimando esse clericum, incurrere censuram, sed *teneri propter conscientiam*, quod verissimum est, quia licet re ipsa non incurrat censuram, tamen quamdiu existimat se occidisse clericum, tenetur se gerere ut excommunicatus, quia tenetur existimare se esse excommunicatum, atque ita ex conscientia erronea obligatur ad servandam censuram, ac si illam incurrisset. Meritoque eadem Glossa subjungit eam obligationem cessare eo ipso, quod aliquis certus efficitur se non clericum, sed laicum interfecisse, absque alia absolute a censura, quod est signum, illum non incurrisse censuram, ut bene ponderavit Covarruias, qui tamen male reprehendit Glossam inconstantiam, seu contradictionis; satis enim constanter loquitur, quia non po-

suerat hanc censuram in re ipsa, sed tantum in conscientia et existimatione; et ideo per contrariam scientiam auferri dixit.

54. *Quod si intendens percutere unum clericum, percutiat alium.* — *Distinctione data dubium deciditur.* — Ultimo vero inquiri potest, si contingat intentionem percutientis ferri ad Petrum clericum, errore autem manus vel personæ interficeret Joannem etiam clericum, an incurrat in hunc canonem. Nam Covarruias supra, vers. *Octavo constat*, simpliciter affirmat, quia talis ignorantia, seu error, neque intentionem, neque actionem externam excusat; nam utraque circa personam clerici versatur. Item illa percussio hujus clerici ut sic nulla ratione involuntaria est, licet percussio hujus clerici, ut talis persona est, sit involuntaria, argum. 1. *Eum qui, § Si injuriæ, ff. de Injuriis.* Nihilominus in rigore loquendo, distinctione utendum videtur. Nam fieri potest, ut actio illa exterior non solum quatenus tendebat ad Petrum percutiendam, sed etiam quatenus de facto attingit Joannem, peccaminosa sit eo quod respectu utriusque fuerit voluntaria, directe quidem respectu Petri, ut supponitur; indirecte vero respectu Joannis, quia nimirum sufficientem diligentiam non adhibuit, ut caveret, ne ob errorem ictus in aliam personam caderet. Et tunc optime procedit dicta sententia, quia tunc actio exterior, etiam ut est actualis percussio, est voluntaria, et ita cessat omnis ratio excusationis. At interdum posset accidere, quod licet actio illa, ut ex directa intentione tendit ad Petrum, voluntaria sit, ut vero attingit Joannem sit mere casualis, et involuntaria, quia sufficiens diligentia moralis adhibita fuit, ne alia persona ibi subesset, nisi Petrus, vel ne ictus, si fortasse a Petro aberraret, in alium incideret; hæc enim duo repugnantia non sunt. Nam sicut volens occidere feram, potest sufficientem diligentiam adhibere, ne occidat hominem, et nihilominus casu occidere, ita servata proportionem, inter hunc hominem, et reliquos, potest idem casu mere involuntarie accidere respectu aliorum, etiamsi directa intentio ad alium dirigatur. Hoc igitur posito, videtur talis homo sic percutiens casu hunc clericum in particulari esse excusandus a censura, quia respectu illius, actio est involuntaria; ergo inculpabilis; ergo ut sic non est causa censure. Nec refert, quod intentio, et actio exterior circa clericum versentur, quia non ita versantur, ut una ab alia procedat directe

vel indirecte, quod necessarium esset ad incurrendam censuram. Quia percussio clerici, quæ in re ipsa, et exterius fit, est involuntaria, quia nemo percutit clericum in communi, sed hunc, vel illum in particulari; sed percussio hujus particularis est involuntaria, et nullum alium de facto percutit; ergo percussio clerici absolute, et simpliciter involuntaria erit; et ideo solus affectus percutiendi clericum voluntarius mansit, qui non sufficit, quia censura, ut sæpe diximus, non incurritur propter affectum, sed propter exteriorem percussione voluntariam.

Extendaturne hæc censura ad mandantes, consulentes, etc.

55. Si verba prædicti canonis præcise considerentur, mandantes, consulentes, et similes non videbantur incurrere censuram illam, sed solum illi, qui per se ipsos clericum percutiunt; nam illi soli manus violentas proprie et in rigore injiciunt; lex autem odiosa ad rigorem verborum restringenda est. Nihilominus jura alia vel generalius interpretata sunt canonem hunc, vel certe extensionem illi addiderunt. Atque ita in cap. Mulieres, § Illi vero, de Sentent. excomm., dicitur, illos, quorum mandato, vel auctoritate alii violentas manus in clericos injiciunt, in hunc canonem incurrere. Quod ampliatur in cap. Cum quis, de Sentent. excomm., in 6, ad mandatum retrotractum per ratihabitionem. Nam si Petrus, v. gr., nomine Joannis percussit clericum sine Joannis mandato, et postea Joannes percussione illam ratam habuit, et probavit, in hanc censuram incurrere dicitur in illo textu, quia talis ratihabitio retrotrahitur, et moraliter æquivalet mandato. Quod secus est, quando prior percussio non est facta nomine alterius; nam tunc licet alter postea ratam habeat, non incurrit, ut ibidem dicitur, quia illa non est proprie ratihabitio; nec per illam moraliter facit suam præteritam percussione. Hinc Navarrus, cap. 27, num. 78, ait, si quis coram amicis, vel familiaribus dicat se appetere vindictam alicujus clerici, prævidens, vel prævidere debens, eos inde fore excitandos ad percutiendum eum, si de facto id faciant, ipsum incurrere hanc censuram, argumento (inquit) c. pen. de Homicid., in 6.

56. *Quando censeatur quis debere hoc delictum impedire ad evadendam censuram.* — Sed melius probatur ex priori capite, quia

ille est causa moralis talis percussione, et excitat, et movet, et virtualiter mandat. Quod maxime confirmari potest ex cap. Quantæ, de Sent. excomm., in quo amplificatur hoc non solum ad auctores hujus criminis, sed etiam ad consentientes. Ubi declaratur, hujusmodi esse, non solum qui consilium præbent, aut qui excitant, vel adjuvant, sed etiam illi, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare. Subintelligendum autem est, si debeant, seu teneantur subvenire, ut tacite exposuit Cajetanus, verb. *Excommunicatio*, qui addit, hoc debitum interdum esse ex justitia, et tunc maxime procedere illam decisionem absque limitatione; aliquando vero esse ex charitate tantum, et tunc ait Cajetanus solum obligari eum, qui cum manifeste intelligat se absque periculo et damno posse obviare, ex intentione id facere non vult, quia tunc merito punitur tanquam consentiens eidem delicto. Clarius vero dici videtur, tunc aliquem incurrere, quando non obviando mortaliter peccat, non subveniando proximo; nam tunc etiam moraliter consentit; et hæc est manifesta intentio illius canonis, ut verba ejus præ se ferunt et est communis sententia Innocentii, Abbatis, et aliorum. Qui tamen addunt necessarium esse dolum, ut quis incurrat hanc censuram ex eo solum, quod non impedit, cum possit; et ideo dicunt non incurrere, si solum ex negligentia, vel aliquo timore humano id omittat. Quod intelligo verum quando sufficit hic titulus ad excusandum a culpa mortali. Vide Navarrum, in c. Non inferenda, n. 18.

57. *Incurratne hanc censuram clericus suæ percussione consentiens.* — *Ratio dubitandi.* — *Resolutio.* — Hic vero statim occurrebat dubitatio, an ipsemet clericus ab alio percussus, si consentiat hujusmodi percussione, cum eam facile vitare possit, in hunc canonem incurrat. Et ratio dubitandi est, quia non obstante consensu ejus injiciens manus violentas in eum, illam incurrit; ergo et ipse. Antecedens patet ex cap. Contingit, de Sentent. excomm., ubi cum quidam clerici sua sponte supponerent corpora sua percussioneibus fustium, ut satisfacerent alteri quem offenderant, ait Pontifex, illam satisfactionem esse injuriosam clericali ordini; ideoque sub prohibitione canonis *Si quis suadente*, comprehendi. Idem ergo erit, si judex secularis clericum comprehendat, vel in carcerem ducat, etiamsi ipse non renuat, nec fugiat, cum possit. Minor vero probatur ex dict. cap. Quantæ, quia agentes, et con-

sentientes pari pena plectuntur; ergo si ipse sacerdos consentit delicto alterius, eandem censuram incurrit. Respondetur nihilominus in eo casu clericum consentientem suæ percussione, vel vapulationi non incurrere hanc censuram. Hoc probatur manifeste ex dicto cap. Contingit, ubi sic dicitur: *Si quis autem clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit, excommunicetur*; ergo supponitur non manere ipso jure excommunicatus.

58. *An incurrat censuram percutiens clericum suæ percussione consentientem.* — De ipso autem percutiendo clericum seipsum subjicientem, distinguendum est; nam aut actio est injuriosa, et ut ita dicam contumeliosa ordini clericali, vel non est hujusmodi. In hoc posteriori dicendum est, percutiendum non manere excommunicatum, quia nec facit injuriam huic personæ particulari, cum sponte consentiat, neque ordini clericali, ut in casu supponitur; et ita cessat ratio dicti cap. Contingit, et consequenter dispositio. Fieri autem potest, ut talis actio non sit injuriosa, si vel jocosa sit, vel religiosa, ut ita dicam, seu ad castigationem, et vindictam peccatorum coram Deo, et non ad ultionem, seu vindictam humanam ordinetur, quam etiam oportet moderatam esse, et intra terminos rationabilis satisfactionis contentam. At vero si actio sit injuriosa statui clericali, communis sententia est, sic percutiendum clericum manere excommunicatum, quia licet non sit violenta percussio, vel potius coacta, est tamen injuriosa statui clericali, in cujus favorem canon ille latus est, cui cedere non potest privata persona, etiamsi sua sponte consentiat. Ita Panormitanus in dict. cap. Contingit, et sumitur etiam in cap. Si diligenti, de Foro comp. Unde cum in dict. cap. Contingit, dicitur: *Volumus, et mandamus, ut ne id de cætero jubeas attentari*, non est sensus necessariam fuisse novam prohibitionem, sed declarationem, et executionem dicti canonis *Si quis suadente*. Et ita ibi sentit Glossa ult., et est satis consonum textui, et rationi ejus.

59. *Incurratne clericus seipsum percutiens.* — Ex quo inferunt Doctores, etiam ipsum clericum sese irato animo percutiendum incurrere hanc censuram. Ita Panormitanus dicto cap. Contingit, num. 6, et sequitur Navarrum, cap. 27, num. 79, citantque cap. Si non licet, 33, quæst. 5, ubi solum habetur, non minus esse homicidam, qui se, quam qui alium occidit. Estque hæc sententia

probabilis quando percussio sui talis est, ut attingat gravitatem peccati mortalis propter læsionem in proprio corpore factam, quamvis non desint multi Doctores oppositum sentientes. Dices: si se percutiens incurrit, cur non se sua sponte subdens percussione alterius? Respondetur, quia ille non censetur cooperari, sed permittere, ut evadat offensionem alterius. De qua re latius Panormitanus supra.

Exponitur alia pars canonis de reservatione, et absolute hujus censuræ.

60. In secunda parte hujus canonis reservatur hæc excommunicatio Summo Pontifici, his verbis: *Et nullus Episcoporum illum presumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, et ejus mandatum suscipiat*. Quæ verba non solum prohibitionem simplicem, sed propriam reservationem cum suspensione seu ablatione jurisdictionis continent. Declaratum autem est, sub Apostolica Sede quantum ad hunc effectum comprehendendi ejusdem Sedis Legatum a latere, in cap. Ad eminentiam, cum aliis, de Sentent. excomm. Quod ad alios Legatos, qui non sunt a latere, non extenditur, nisi juxta tenorem cap. penult. de Officio Legati, scilicet ut Legatus missus a Papa, solum in propria provincia, et eos, qui in ea tale delictum commiserunt, possit absolvere. Legati vero nati, id est prætextu alicujus Ecclesiæ, nullam in hoc potestatem habent, nisi eis a Sede Apostolica specialiter concedatur. Neque hæc est extensio dicti canonis *Si quis suadente*, sed declaratio; nam sub iudice ordinario semper comprehenditur, qui vices ejus gerit seu ejus legatus. Qui ergo sine hac potestate ab illa censura tentaret absolvere, non solum male faceret, sed etiam nihil faceret, ut per se constat, et est communis sententia. Quoniam vero (ut aiunt) exceptio firmat regulam, cum in eo textu solum excipiatur articulus seu periculum mortis, videtur hæc reservatio nullam aliam admittere exceptionem, quantum est ex vi illius textus. Nihilominus tamen Doctores plures exceptiones seu casus numerant, in quibus potest hæc censura per Episcopum tolli, ut videre licet in Turrecremata, Antonino, Navarro, et aliis Summistis, locis supra citatis. Ex quibus casibus quidam sunt in aliis juribus expressi; et ideo certiores et faciliores sunt. Alii vero deducuntur seu adjiciuntur a Doctoribus, in quibus nonnulla major est difficultas.

Prima exceptio articuli mortis explicatur.

61. Principio igitur ad hujus partis declarationem adjungendum est cap. Ea noscitur, de Sentent. excom., in quo illa exceptio posita in canone *Si quis suadente*, partim restringitur, partim ampliatur. Nam in dict. canone simpliciter excipitur mortis periculum, ideoque saltem pro eo casu videtur relinqui Episcopis absoluta facultas tollendi hanc excommunicationem, ita ut qui in eo articulo fuerit sic absolutus simpliciter absolutus maneat, et absque ulla obligatione. Hoc autem vel restringitur, vel aliter intelligendum esse declaratur, in dicto c. Ea noscitur, ubi requiritur, ut in eo articulo absolutio non concedatur, nisi juramento præstito injungatur eisdem, ut postquam sanitati fuerint restituti, ad Romanam Ecclesiam, vel ejus Legatum accedant, mandatum Apostolicum super talibus recepturi. Circa quæ jura observandum est primo, hanc exceptionem articuli mortis non esse specialem in hac censura, sed generalem in omnibus reservatis, nec esse jus de novo introductum, sed vel divina, vel perpetua Ecclesiæ traditione, qua semper observatum est, ut in articulo mortis nullus casus reservatus sit, ut dicitur in Tridentino, sess. 14, cap. 7. Huic tamen consuetudini non repugnat, quod illa concessio in articulo mortis sub illa limitatione concedatur, quia ad subveniendum necessitati fidelium id satis est, et aliunde ad severitatem Ecclesiasticæ disciplinæ, et ut censura magis timeatur, ita fieri expedit; quod proinde generale est in omnibus casibus reservatis, ut supra dixi. Quamvis autem in dict. cap. Si quis suadente, de solis Episcopis fiat mentio, certum est tamen non solum Episcopum, sed etiam quemlibet simplicem sacerdotem posse in eo articulo, si necessitas urgeat, absolvere a tali peccato, et a fortiori a censura, ut supra suo loco in generali doctrina dictum est.

62. *Urgente necessitate in articulo mortis potest simplex sacerdos ab hac censura absolvere.* — Dico autem, si necessitas urgeat, quia existimo tunc posse inferiorem sacerdotem absolvere ab hac censura, quando Episcopus adiri non potest; nam, si, instante etiam articulo vel periculo mortis, possit absolutio ab Episcopo peti, nullus inferiorum poterit absolvere, quia nulla tunc est necessitas, et per se loquendo, hoc reservatur Episcopo, quotiescumque a Pontifice non potest absolutio haberi, ut patet ex verbis canonis,

et ex aliis infra tractandis. Atque eadem ratione si possit absolutio obtineri a Legato Pontificis, non poterit absolutio ab Episcopo dari; nam in dicto c. Ea noscitur, dicitur, *etiam post absolutionem ab alio datam propter necessitatem urgentem, comparandum esse coram Pontifice, vel ejus Legato, si id fieri possit*; ergo multo magis si a principio potuisset absolutio a Legato peti, non posset ab inferiori obtineri. Potest autem hoc sæpe contingere, quoniam, ut supra dictum est, hoc periculum mortis non limitatur ad illud, quod ex infirmitate vel ægitudine nascitur, sed plures alios casus complectitur, qui tale periculum virtute includunt, ut est longa navigatio, bellum instans, et similia, in quibus sæpe potest esse opportunitas adeundi legatum vel Episcopum, etc. Ergo per se loquendo, hic ordo servandus est; sicut etiam prius vocandus est parochus, quam simplex sacerdos, si potest. Quando autem locus non datur accedendi ad superiorem vel ordinarium, tunc quilibet potest absolvere cum prædicta limitatione, qua non obstante, absolutio ita est valida, et habet effectum suum, ut postea non sit alia necessaria. Unde in dicto c. Ea noscitur, non dicitur postea esse accedendum ad Sedem Apostolicam ad absolutionem obtinendam, sed *mandatum Apostolicam super talibus recepturi*, scilicet, de satisfactione, vel parti, vel Ecclesiæ exhibenda, ut generaliter declaratur in c. Eos qui, de Sent. excomm., in 6. Ubi additur, eum qui post talem absolutionem, cessante impedimento, juramentum implere, et se præsentare contemnit, in eadem excommunicationem incurrere, non quod eadem numero, quæ ablata fuerat, redeat; neque omnino propter eandem causam, quia hic nova contumacia novusque contemptus intercedit; sed quia similis excommunicatio major et cum eadem reservatione incurritur. An vero si quis ita absolutus decedat, hæres ejus teneatur ad comparandum, simile mandatum loco defuncti recepturus, dicendum est non teneri, quia nullo jure hoc cautum est; et sæpe fieri non potest, quia forte delictum fuit occultum, et confessio, et absolutio secreta; solum ergo tenetur ad eam satisfactionem vel potius restitutionem, quam ratio justitiæ postulaverit.

Secunda exceptio variarum personarum.

63. *Impuberes excusantur a reservatione canonis.* — Præter hanc exceptionem seu

restrictionem, adduntur aliquæ in dict. cap. Ea noscitur, quibus dicta reservatio minui, et canon *Si quis suadente*, ampliari videtur. Excipiuntur enim, *mulieres, senes, valetudinarii*, seu *membraorum destitutionibus impediti*, quibus conceditur, ut satisfacta parte ab Episcopis absolvi possint. Et ibi non additur restrictio, neque exigendum dicitur juramentum de postea comparando; sed ipsi Episcopo totum negotium, tam quoad absolutionem quam quoad imponendum mandatum de satisfaciendo committitur; ratio est, quia omnes isti censentur inepti et impotentes moraliter ad comparandum coram Summo Pontifice; et ideo eo onere simpliciter liberantur, quia impedimentum illud perpetuum est. Similis extensio ex parte habetur in cap. Mulieres, ubi additur, ut omnes personæ, quæ sui juris non sunt, possint a diocesano absolvi; hujusmodi autem sunt mancipia, et similes. Rursus in cap. 4, de Sent. excomm., excipiuntur illi, qui infra puberes annos hoc delictum committunt, quia eos ætas excusat, ut ibi dicitur. Ubi non immerito dubitari potest, an sensus sit, excusare eos omnino a censura, sicut excusantur alii, de quibus inferius sermo est, vel a sola reservatione. Verumtamen in cap. Quamvis, et cap. ult. ejusdem tituli, satis declaratur, sermonem esse de excusatione a reservatione; nam sermo est de pueris, qui, licet sint impuberes, sunt doli capaces, et veram injuriam ac mortale sacrilegium in hoc facto committunt; illi enim excommunicationem incurrunt, ut aperte dicitur in cap. Quamvis.

64. *An respectu impuberum censura hæc sit Episcopo reservata.* — Dubitari autem potest, an sit reservata Episcopo. Ratio dubii est, quia ibi solum tollitur reservatio Papalis, et non designatur Episcopus, vel alius qui possit absolvere, et ideo relinquitur in terminis juris communis; tamen quia in cap. Pueris, de Sent. excomm., ubi eadem de re sermo est, dicatur diocesanum Episcopum posse eos absolvere, securius etiam in his sequi ordinem supra præscriptum. Item quia in cap. De cætero, de Sent. excomm., pro regula generali assignatur, ut omnes, qui in hoc casu quacumque ex causa excusantur adire Sedem Apostolicam, ab Episcopo absolvantur. Quin potius juxta communem sententiam Canonistarum pro regula habendum est, quoties absolutio vel dispensatio reservata Papæ propter occurrentem necessitatem inferiori conceditur, per se loquendo, perti-

nere ad Episcopum, ut Innocentius, Panormitanus, Felinus, et alii tradunt in cap. 4 et cap. Monachi, de Sent. excom., et in cap. ult. de Eo qui furtive ordines suscepit, quos refert et sequitur Navarrus, cap. 27, num. 112. Estque hoc consentaneum rationi, tum quia post Summum Pontificem ordinarius Pastor est Episcopus; tum etiam quia per hoc sufficienter subvenitur necessitati, propter quam solam hæc concessio fit. Ex dictis autem fit, ut licet differatur absolutio usque ad annos pubertatis, possit ab Episcopo dari, quia a principio fuit censura non reservata, et quia ille favor non conceditur propter impedimentum adeundi Summum Pontificem, sed propter excusationem, quam delictum habuit quando commissum fuit, quæ semper durat; et ita habetur in cap. ultim. de Sentent. excomm.

65. *Pauperes an excusentur ab reservatione hujus canonis.* — Cui imminet in itinere periculum excusatur pro absolutione Romam adire. — Præterea pauperes absolvi possunt ab alio quam a Romano Pontifice, si tanta laborent inopia, ut nisi mendicando Romam adire non possint. Ita sumitur ex dict. cap. Quamvis, in illa particula, *Inopia*, et in cap. Quod de his, verb. *Et paupertate*, eodem titulo. Cujus tamen oppositum videtur definiri in dict. cap. Ea noscitur, ubi sic dicitur: *Alios autem sive pauperes, sive divites*, etc. Nec potest dici unum ex his decretis derogatum esse ab aliis; nam licet c. Quamvis, editum fuerit a Gregorio IX, qui fuit post Clementem III, tamen reliqua duo capita ab eodem Clemente III edita sunt. Item quia non est admittenda juris derogatio, nisi ubi fuerit omnino necessaria; hic autem nulla est necessitas, quia in c. Ea noscitur, sermo est de pauperibus, qui sine magno discrimine possunt Sedem Apostolicam adire; neque propterea cogatur aut de novo mendicare, aut aliam gravem necessitatem pati. Unde qui solitus est mendicare, si alias est sanus, quamvis sit pauper, non excusabitur Romam ire, quia mendicando ire potest, et non propterea cadit ab statu suo. At vero, si quis ita sit pauper, ut non mendicando, sed manibus suis vivat, et iter agendo non possit laborando vivere, sed mendicando, ad id non cogitur; ille ergo excusatur propter inopiam juxta citata capit. Similiter qui tenetur alere uxorem et familiam, si non sit adeo dives, ut iter agendo possit id facere ex bonis propriis, censebitur sufficienter pauper, ut per eadem